УДК:327.54
DOI 10.65996/topscience-2457/2026-1.1/14-22

Жунусова Элнура Жаныбековна
магистрант
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети
Бишкек ш.

КЫРГЫЗСТАНДА БАЛДАРДЫ КОРГОО БАГЫТТАЛГАН СОЦИАЛДЫК ПРОГРАММАЛАР

Жунусова Элнура Жаныбековна,
магистрант
Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева
г. Бишкек

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОГРАММЫ НАПРАВЛЕННЫЕ НА ЗАЩИТУ ДЕТЕЙ В КЫРГЫЗСТАНЕ

Zhunusova Elnura Zhanybekovna,
master's student
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.

SOCIAL PROGRAMS FOCUSED ON CHILD PROTECTION IN KYRGYZSTAN

Аннотация. Бул макалада автор мамлекет тарабынан үй-бүлөгө жана балдарга социалдык жардам көрсөтүү мекемелеринин аймактык тармактарын түзүү жана бекемдөөгө багытталган социалдык программаларды талдоого алган. Ар бир талдоого алган программалар жашы жете элек балдардын укуктарын ишке ашыруунун механизмин жакшыртууга; үй-бүлөгө жана балдарга социалдык жардам көрсөтүү мекемелеринин аймактык тармактарын түзүү жана бекемдөөгө багытталгандыгы тастыкталган.

Кыргыз Республикасынын өкмөтү тарабынан жашоо жагдайы оор жана тарбиялоонун өзгөчө шарттарына муктаж балдар менен иш алып баруунун натыйжалуулугун жакшыртуу максатында Кыргызстанда балдарды коргоо жаатындагы эл аралык кызматташтыктын көптөгөн маселелери салттуу түрдө биздин өлкөдөгү балдардын абалын жакшыртууга багытталган ири эл аралык программаларды жана долбоорлорду ишке ашырып жаткан Бириккен Улуттар Уюмунун алкагында чечилет. 2018-2028-жылдарга үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн программасы үй-бүлө институтун бекемдөөгө жана өнүктүрүүгө, коомдун турмушундагы үй-бүлөнүн социалдык ролун жогорулатууга,

ошондой эле балдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылууга багытталган.

Аннотация. В данной статье автор анализирует социальные программы, направленные на создание и укрепление региональных сетей учреждений социальной помощи семьям и детям со стороны государства. Подтверждается, что каждая из анализируемых программ направлена на совершенствование механизма реализации прав несовершеннолетних; на создание и укрепление региональных сетей учреждений социальной помощи семьям и детям.

В целях повышения эффективности работы Правительства Кыргызской Республики с детьми, находящимися в трудных жизненных условиях и нуждающимися в особых условиях воспитания, многие вопросы международного сотрудничества в области защиты детей в Кыргызстане традиционно решаются в рамках Организации Объединенных Наций, которая реализует крупные международные программы и проекты, направленные на улучшение положения детей в нашей стране. Программа Правительства Кыргызской Республики по поддержке семьи и защите детей на 2018-2028 годы направлена на укрепление и развитие института семьи, повышение социальной роли семьи в жизни общества, а также обеспечение защиты прав и интересов детей.

Annotation. In this article, the author analyzes social programs aimed at creating and strengthening regional networks of social assistance institutions for families and children by the state. It is confirmed that each of the analyzed programs is aimed at improving the mechanism for implementing the rights of minors; at creating and strengthening regional networks of social assistance institutions for families and children.

In order to improve the effectiveness of the work of the Government of the Kyrgyz Republic with children in difficult living conditions and in need of special conditions of upbringing, many issues of international cooperation in the field of child protection in Kyrgyzstan are traditionally resolved within the framework of the United Nations, which implements major international programs and projects aimed at improving the situation of children in our country. The Program of the Government of the Kyrgyz Republic on Family Support and Child Protection for 2018-2028 is aimed at strengthening and developing the institution of the family, increasing the social role of the family in the life of society, as well as ensuring the protection of the rights and interests of children.

Негизги сөздөр: мамлекет, эл аралык уюмдар, укук, программа, институт, үй-бүлө, балдар, коргоо.

Ключевые слова: государство, международные организации, право, программа, институт, семья, дети, защита.

Keywords: state, international organizations, law, program, institute, family, children, protection.

Мамлекет тарабынан негизинен үй-бүлөгө жана балдарга социалдык жардам көрсөтүү мекемелеринин аймактык тармактарын түзүү жана бекемдөө сыяктуу бир катар маанилүү милдеттер белгиленген. Бул программанын алкагында жашы жете элек балдардын укуктарын ишке ашыруунун механизмин жакшыртуу; үй-бүлөгө жана балдарга социалдык жардам көрсөтүү мекемелеринин аймактык тармактарын түзүү жана бекемдөө сыяктуу бир катар мамлекеттик маанилүү милдеттер белгиленген.

Ишке ашыруу үчүн социалдык өнөктөштүктү өнүктүрүү максатында республикада мамлекеттик бюджеттен каржыланган социалдык заказдарды аткаруу системасы киргизиле баштаган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү биринчи жолу мамлекеттик жана мамлекеттик эмес уюмдар тарабынан социалдык долбоорлорду ишке ашырууга мамлекеттик атайын заказдарды берген. Балдардын укугун коргоо боюнча «Балдардын келечеги» мамлекеттик программасынын алкагында Кыргыз Республикасынын эмгек жана социалдык өнүктүрүү Министрлиги тарабынан 2005-2006-жылдарда балдардын кароосуз калышын алдын алуу жана мүмкүнчүлүгү чектелген балдардын муктаждыктарын колдоого багытталган 20 долбоор, ал эми 2007-жылы 23 социалдык долбоор ишке ашырылган. Бул максаттарга мамлекет тарабынан 4,9 млн. сом бөлүнгөн [1, 9-б.].

Кыргыз Республикасынын өкмөтү тарабынан жашоо жагдайы оор жана тарбиялоонун өзгөчө шарттарына муктаж балдар менен иш алып баруунун натыйжалуулугун жакшыртуу максатында «2015-2018-жылдарга карата жашы жете электердин арасында көзөмөлсүздүктү жана укук бузууларды алдын алуу жөнүндө» максаттуу Программа иштелип чыккан. Эмгек жана социалдык коргоо министрлиги тарабынан аймактарда үй-бүлөлөрдү жана балдарды колдоочу бөлүмдөр ачылган, алардын кызматкерлери ар бир жагдайы оор бала жана үй-бүлө тууралуу маалымат топтой алышкан. Мындай иштерди жүргүзүүдө эл аралык жана жергиликтүү өкмөттүк эмес уюмдар тарабынан бир кыйла жардам көрсөтүлгөн.

2015-жылдан тартып Ош шаарында жана Ош областында «Көчө балдары» аттуу долбоор ишке ашырыла баштаган. 2005-жылдан баштап Сокулук районунун социалдык коргоо Башкармалыгынын карамагына кирген «Росток» (“Бүчүр”) үй-бүлө жана балдар Борбору уюшулуп, ийгиликтүү иштеп жатат [2, 46-б.].

«Менин коопсуз жана бейпил мектебим» долбоору бири-бирин сыйлоо, көп түрдүүлүк жана тең укуктуулук өңдүү баалуулуктарга үйрөнүүгө багытталгандыктан топтук талкууда бирөөлөрдүн башчылык кылуусуна жол бербөө, ошол эле учурда эч кимди тыйбоо, анткени анын башкача пикири болушу мүмкүндүр, башка этностук топтун өкүлүдүр, же башка бир жактары менен айырмалуудур, бул ар биринин өзгөчө болушуна өбөлгө болгон [3, с.29].

Балдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылуу, ошондой эле балдары бар үй-бүлөлөрдү социалдык жактан коргоо боюнча чараларды иштеп чыгуу боюнча аткаруу бийлигинин мамлекеттик органдарын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын, эл аралык жана коммерциялык эмес уюмдарды

координациялоо жана өз ара аракеттенүү максатында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн алдында Калкты социалдык коргоо жана балдардын укуктары боюнча координациялык кеңеш жана Ювеналдык юстиция боюнча Ведомстволор аралык координациялык кеңеш түзүлгөн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 14-август, 2017-жыл, №479 токтому менен 2018-2028-жылдарга «Үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо максатында» Программа бекитилген. Бул программанын алкагында үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо, ошондой эле социалдык кызматтарды өнүктүрүү боюнча чараларды көрүү зарыл.

2021-жылга Министрликтин аймактык бөлүмүнүн эсебинде 110 миң аз камсыз болгон үй-бүлө турат, аларда 349 миң бала бар, алар "Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик жөлөкпулдар жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык ай сайын берилүүчү социалдык жөлөкпул алышат. Ошол эле учурда 2021-жылы 16 жашка чейинки балдары бар, аз камсыз болгон үй-бүлөлөргө "үй-бүлөгө көмөк" жөлөкпул алуучулардын саны 32 миң балага өскөнүн [3, 28 б] белгилеген.

2014-жылдан бери Кыргызстанда багып алуучу б.а. фостердик үй-бүлөлөрдү киргизүү программасы иштеп келет. Бул программанын зарылдыгын жетим балдардын жашоо шартынын коопсуздугун камсыз кылуу, баланы зордук-зомбулуктун бардык түрлөрүнөн коргоо жана аларды балдар эмгегинин эң начар түрлөрүнө богот коюу боюнча комплекстүү аракеттери аныктаган. Бул аракеттер мамлкеттик жана коомдук ленгээлде жургузулушу зарыл. Мындан тышкары, багып алуучу ата-энелер баланы багуу, тарбиялоо, окутуу жана өнүктүрүү үчүн жалпы жоопкерчилик тартат. ИИМдин маалыматы боюнча, 2018-жылы 13 бала зордук-зомбулуктан жапа чегип, тогузу жабыркоодон көз жумган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомуна ылайык мамлекет фостердик үй-бүлөгө ай сайын 6 миң сомдон төлөп турат. Мындан тышкары, ар бир балага төлөмдөр каралган.

Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги тарабынан атайын бала асырап алуу, болочок ата-энелерди окутуу боюнча кыска мөөнөттүү курстарды өткөрүү боюнча арыздарды караган бөлүм түзүлгөн. Андан кийин аңгемелешүү өткөрүлөт, белгиленген мөөнөткө келишим түзүлөт. Келишим түзүүдө үй-бүлөнүн канча баласы бар экендиги, алардын жаш курагы эске алынат.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 24-сентябрь 2013-ж. № 522, «Камкорчулук жана көзөмөлчүлүк жөнүндө» Мыйзамы кабыл алынган. Бул мыйзамга ылайык Кыргыз Республикасынын Өкмөтү 24-декабрь 2015-ж. №878 балдар иштери боюнча комиссия тузуу Токтому бекитилген. Токтомго ылайык, эгерде үй-бүлөдө бир же эки бала болсо, үй-бүлөгө үчүнчү баланы тарбиялоого алууга уруксат берилет жана балдардын бул үй-бүлөдө болуу мөөнөттөрү 1 айдан 3 жашка чейин аныкталган [4,21-б.].

Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлигинин маалыматы боюнча, фостердик үй-бүлө институтунун түптөлүшүнүн башында турган Кыргызстандагы фостердик үй-бүлө менен биринчи келишим 2014-жылы Бишкекте

түзүлгөн. Бүгүнкү күндө 85 үй-бүлө менен келишим түзүлгөн, үй-бүлөлүк шарттарга тарбиялоого 187 бала аныкталган [4, с.31].

Кыргызстанда бул система жаңыдан өнүгө баштады. Кыйынчылык жарандардын бир жашка чейинки балдарды асырап алууну каалаганында. Бирок мындай балдардын көпчүлүгүнүн ата-энелери бар жана жашоо шартынын тардыгынан атайын мекемелерде болушат. Ошентип, аларды кабыл алуу мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 37-беренесине ылайык жетим балдарды, алардын ата-энелик укуктарынан ажыратууга же чектөөгө, ата-энелери дайынсыз жок, аракетке жөндөмсүз (аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген) деп таанылгандыгына, алар эркиндигинен ажыратуу түрүндө жазасын өтөп жаткандыгына байланыштуу ата-энеси жок балдарды менчигинин түрүнө карабастан интернаттык мекемелерге жиберүү балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын корутундусуна негизделген соттун чечими боюнча жүргүзүлөт жана баланы үй-бүлөгө жайгаштыруу мүмкүнчүлүгү баланы үй-бүлөгө жайгаштыруу мүмкүнчүлүгү чектелген учурда акыркы чара катары колдонулат.

Ушуга байланыштуу балдарды - жетим балдарды жана ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды фостердик үй-бүлөлөргө (камкорчу жана фостердик үй-бүлөлөр, асырап алуучулар) жайгаштыруу боюнча иштер жүргүзүлүүдө. Ошол эле учурда, практикалык иш көрсөткөндөй, көптөгөн фостердик үй-бүлөлөр баланы үй-бүлөгө жайгаштырууда кыйынчылыктарды, өзгөчө психологиялык кыйынчылыктарды башынан өткөрүшөт, анткени психологиялык кызматтардын жетишсиздиги байкалат.

Ошондой эле жетим балдар жана ата-энелеринин көзөмөлчүлүгүсүз калган балдар үчүн мекемелерде 3000ден ашык бала жашайт, ал жерде мекемеден 15-16 жаш курагында бойго жеткенге даярдыгы жок чыгарылат. Ошол эле учурда мекемелердин бүтүрүүчүлөрү социалдык жактан четтөөнүн алдын алуу үчүн бойго жеткенде социалдык колдоого муктаж. Кырдаалды талдоо көрсөткөндөй, мекеменин көптөгөн бүтүрүүчүлөрү мамлекеттик жана муниципалдык кызматтарды алууда кыйынчылыктарга туш болушат [14,с.23].

Билим берүү жана илим министрлиги мектеп-интернаттардын бүтүрүүчүлөрү үчүн «Турмуштук көндүмдөрдүн программасын калыптандыруу жана интернаттык мекемелердин бүтүрүүчүлөрүн өз алдынча жашоого даярдоо» программасын иштеп чыккан. Программа «Ийгиликтин паспорту» пилоттук программасына негизделген, анда республика боюнча 27 мектеп-интернаттын окуучулары камтылган. Билим берүү жана илим министрлиги окуу иш-чараларын уюштурууга, өткөрүүгө жана программаны кайталоого каражат табуу боюнча иш алып барууда. Программаны республиканын мектеп-интернаттарынын бүтүрүүчүлөрүнө жашоо жайлары менен камсыздоону сунуштаган. Ошондуктан, 2012-жылы Бишкек шаарынын мэриясы балдар үйлөрүнүн бүтүрүүчүлөрүн убактылуу социалдык турак жай менен камсыз кылуу үчүн Социалдык мейманкананын имаратын курууга грант бөлүү боюнча келишимге кол койгон. Ал эми, 2014-жылы Бишкек шаардык мэриясынын алдындагы кароосуз калган балдардын реабилитациялык борборунун базасында имараттын

курулушу жана жабдылышы аяктаган. 2016-жылдын 15-апрелинде Бишкек шаарынын мэриясынын алдындагы кароосуз калган балдарды реабилитациялоо борборунда 50 бөлмөлүү балдар үйлөрүнүн бүтүрүүчүлөрү үчүн биринчи социалдык жатакананын ачылыш аземи болуп өткөн [5, 44-б.].

Социалдык жатакананын негизги милдети 16 жаштан 23 жашка чейинки мектеп-интернаттын жетим бүтүрүүчүлөрүн убактылуу турак жай менен камсыз кылуу, аларды заманбап коомунда өз алдынча жашоо үчүн социалдык, укуктук сабаттуулукту, психологиялык туруктуулукту калыптандыруу болуп саналат. Жатаканаңы кармоого жыл сайын жергиликтүү бюджеттен 3,0 млн сом бөлүнөт [6,14-б.]. 01.01.2022-жылга карата бул жатаканада 53 мектеп-интернаттарынын бүтүрүүчүлөрү жашайт [6,14-б.].

2018-жылдан бери «Балдарды багуу менен алектенген уюмдарды аккредитациялоо боюнча адистерди даярдоо» программасы иш жүзүнө ашыруулуда.

Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлигинин 2016-жылдын 14-июнундагы №67 буйругу менен балдарга кызмат көрсөткөн бейөкмөт уюмдарды баалоо үчүн 7 эксперттик топ түзүлгөн. Европа Биримдигинин техникалык колдоосу менен эксперттик топтор үчүн окуу семинарлары уюштурулуп, өткөрүлгөн.

Озгөчөлөнгөн "Майыптыктын алдын алуу жана профилактикалоо" программасын белгилей кетишибиз керек. Бул программа, тубаса кемтиктерди эрте аныктоо аркылуу балдардын майыптыгынын жаңы учурларынын өсүшүнө жол бербөө максатында 2008-2017-жылдарга Кыргыз Республикасында перинаталдык жардамды жакшыртууга багытталган. Саламаттык сактоо министрлигинин 2008-жылдын 20-июнундагы № 315 буйругунун негизинде, Республиканын бардык төрөт бөлүмдөрүндө эффективдүү перинаталдык технологиялар жана УЗИнин көрсөтмөлөрүнө негизделген антенаталдык кызматтардын иш-пландары сунушталган. Эрте кийлигишүү - өнүгүү артта калуулары, майыптыгы бар же өнүгүүсүнүн бузулушуна алып келген ден соолугунун өзгөчө шарттары бар үч жашка чейинки бардык балдар үчүн жеткиликтүү кызматтардын системасы.

Кыргыз Республикасынын калкынын 3%ке жакынын (178 миң адам) ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар түзөт, анын ичинен 30 миңге жакынын балдар түзөт [6, 19-б.]. Өлкө 2019-жылдын май айында Майыптардын укуктары боюнча БУУнун Конвенциясын ратификациялап, конкреттүү улуттук саясаттар жана мыйзамдар бар болсо да, алар натыйжалуу ишке ашырылбай жатат. Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын эрте аныктоо жана кийлигишүү, билим берүү кызматтары жана саламаттыкты сактоо, өзгөчө айыл жерлеринде жеткиликтүүлүгү дагы эле чектелүү. Социалдык талаптардын жетишсиз жеткиликтүүлүктөрдөн тышкары, коомдук жана соода имараттарына, маданият борборлоруна жана эс алуу жайларына физикалык чектөөлөр бар. Мүмкүнчүлүгү чектелген аялдар жана кыздар майып эркектерге жана балдарга караганда көбүрөөк басмырлоонун жана алардын жеткиликтүүлүгүн чектөөнүн деңгээлине туш болушат.

Кыргызстанда 1-жылдын 2022-январына карата майыптуулугу бар адамдардын саны 200 миң адамды түзгөн, анын ичинен 122,7 миңи Кыргыз Республикасынын Социалдык фонду аркылуу майыптыгы боюнча пенсия алуучулар, майыптыгы боюнча ай сайын берилүүчү социалдык жөлөкпул (АСЖ) алуучулар болуп 78 миң адам эсептелет, анын ичинен 34 миңден ашыгы МЧ балдар болуп саналат [7,12-б.].

Майыптыгы бар адамдардын санынын көбөйүшү баарынан мурда калктын демографиялык өсүшү менен байланыштуу. Кыргыз Республикасында калктын акырындык менен өсүшү байкалууда 1990-жылы– 4,4 млн.адам болсо, 2020-жылы 6,6 млн. адамга чейин жеткен. Өлкөдө балдардын жалпы майыптыгы 2010-жылы 22,4 адам болсо, 2022-жылы-34 миң балага өскөн [20,с.23].

Бала өнүгүүдө эки себеп менен артта калышы мүмкүн - социалдык жана биологиялык.

Биринчи топ - начар кам көрүлгөн жана тийиштүү көңүл бурулбаган үй-бүлөлөрдүн балдары. Өз убагында жардам болбосо, бул балдар, өсүп, алардын өнүгүшүн нормалдаштыруу үчүн коррекциялоо программаларына муктаж.

Экинчи топ - тубаса жана майыптыгы бар, жардамсыз өнүгө албаган балдар. Колдоонун жоктугу прогрессивдүү артта калууга алып келет, бул келечекте аларды кармоого каржылык чыгымдарды алып келет. Мындан тышкары, экономикалык жашоодон четтетилген мындай балдардын ата-энелери да жумушка чыга алышпайт, анткени алар дайыма баланын жанында болушу керек.

Майыптуулуктун эң көп өсүшү төмөнкүдөй түрлөрү боюнча байкалат:

- өнүгүүнүн тубаса аномалиялары (32,8%);
- нерв системасынын оорулары (20,3%);
- психикалык бузулуулар (15,3%).

2020 – жылы – 22,8%, 2019-жылы-майыптыгы бар биринчи таанылган адамдардын санынан 22,4% түздү [7, 21-б.].

Саламаттык сактоо министрлигинин № 100 токтому №397, 24.06.2016. менен өнүгүүдөгү четтөөлөрдү жана кыйынчылыктарды эрте аныктоо максатында Пилоттук Программа кабыл алынган. Бул программа «Кичинекей балдардын өнүгүүсүнө козомолдоо жүргүзүү боюнча иш чаралар сунушталып, даярдык иштери жүргүзүлгөн.

Неонаталдык скрининг эрте кийлигишүү программаларынын бир бөлүгү болуп саналган. Неонаталдык скринингди киргизүү үчүн балдардын сарык оорусун, тубаса гипотиреозду, адреногениталдык синдромду жана фенилкетонурияны, угуунун начарлашын аныктоо боюнча клиникалык протоколдор иштелип чыккан.

Мисалы, бул Программанын негизинде Бишкек шаарында 2006 -жылдан бери Майыптар үчүн шаардык реабилитациялык борбор иштеп жатат. Бул борбордо ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген 812 адам каттоодо турат, алардын ичинен чоңдор – 641, балдар – 171 [7, 22-б.]. Борбор психолог, массаж, логопед кызматтарын көрсөтүүчү, ошондой эле ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарды өзүн-өзү тейлөө ыкмаларына үйрөтүүчү күндүзгү стационар катары иштейт. Бул борбордо сенсордук бөлмө, спорт жана балдар аянтчасы, жыгач уста жана тигүү цехи бар.

Кыргызстанда балдарды коргоо жаатындагы эл аралык кызматташтыктын көптөгөн маселелери салттуу түрдө биздин өлкөдөгү балдардын абалын жакшыртууга багытталган ири эл аралык программаларды жана долбоорлорду ишке ашырып жаткан Бириккен Улуттар Уюмунун алкагында чечилет. Бириккен Улуттар Уюмунун Эл аралык Балдар Фондунун (ЮНИСЕФ) Кыргыз Республикасындагы ишмердүүлүгү илимий изилдөөлөрдүн өзгөчө кызыгуусун пайда кылган. ЮНИСЕФтин Кыргызстандагы расмий өкүлчүлүгү 1994-жылы март айында ачылган. Кызматташтыктын негизин 1994-жылдын 26-октябрында тараптар кол койгон Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен ЮНИСЕФтин ортосундагы Келишим түзүлгөн. Ошондон бери БУУнун Кыргызстандагы Балдар фонду өлкөдөгү балдарды колдоо жана өнүктүрүү үчүн жардам көрсөтүп келет [8, 77-б.].

2005-жылдын февралында Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен ЮНИСЕФтин ортосунда 2010-жылга чейинки мезгилге биздин өлкө үчүн кызматташуунун жаңы программасына кол коюлган. Кыргызстан менен БУУнун Балдар фонду 2000-2004-жылдары балдардын абалын жакшыртуу боюнча кызматташуу программаларын ишке ашырууга 10 миллион доллар бөлөт. 576 миң АКШ доллары, ал эми 2005-2010-жылдары 8 млн. 562 миң АКШ доллары бөлүнгөн [7, 12-б.].

Ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды коргоо жана жайгаштыруу жаатында Кыргыз Республикасы балдар айылын түзүү боюнча SOS-Kinderdorf International эл аралык кайрымдуулук уюму менен тыгыз кызматташып келет. 1996-жылдын 27-декабрында Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Эл аралык Коомдун ортосунда “Кыргыз Республикасында SOS Балдар Айылын түзүү жана иштетүү жана ага байланыштуу долбоорлорду ишке ашыруу жөнүндө” макулдашууга кол коюлган. Бул Макулдашуунун алкагында Бишкек жана Чолпон-Ата шаарларында үй-бүлөлүк типтеги “SOS Балдар Айылдары” ачылган.

2018-2028-жылдарга үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн программасы үй-бүлө институтун бекемдөөгө жана өнүктүрүүгө, коомдун турмушундагы үй-бүлөнүн социалдык ролун жогорулатууга, ошондой эле балдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылууга багытталган.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Данные Департамента по защите детей МТСР, 2018 г. -Бишкек, 2018, с.22
2. Асланов Р. Организационно-правовые основы защиты детей и забота о детях в Кыргызской Республике. – Б., 2017, – 210с.
3. Мамытканова Н. Детская бедность в Кыргызской Республике. Предварительный анализ документов: – М., Кыргызстан, 2024, – 220с.
4. Герасимова, Т.В. Технологии оказания социальных услуг подросткам и детям в трудной жизненной ситуации [Текст] / Т.В. Герасимова. – М.: Академ. проект, 2024. – 136 с.

5. Борисова В.И. Некоторые современные тенденции социальной защиты детей сирот и вопросы профилактики «социального сиротства» [Текст] / – М., 2023, – 214с.
6. Дети **в** трудной жизненной ситуации: новые подходы к решению проблемы [Текст]. – М.: Б.и., 2010. – 91 с.
7. Кыргызстан в цифрах 2020-2025 гг. – Б., 2025, – 120с.
8. Алымова Т. Центр беспризорников. – Б., 2023, – 200с.

Рецензент: тарых илимдеринин кандидаты, доцент Алымкулов К.